

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā 2020. gada 16. novembrī

Nr. 408

Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas
priekšsēdētājam Arvilam Ašeradenam

Par likumprojektu "Grozījumi Augstskolu likumā"

Augsti godātais Ašeradena kungs!

Augstskolu pārvaldības reforma ir viena no būtiskākajām reformām valstī. Tāpēc esmu aktīvi izmantojis savas pilnvaras un iesaistījies diskusijās ar nozares ekspertiem un sociālajiem partneriem, iezīmējot risinājumus, kā panākt caurspīdīgāku, modernāku un efektīvāku augstskolu pārvaldību. Tiekoties ar Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas deputātiem, esmu uzsvēris augstākās izglītības reformas stratēģisko nozīmi, lai veicinātu Latvijas augstākās izglītības konkurētspēju starptautiskajā vidē.

I

Likumprojekta "Grozījumi Augstskolu likumā" (Nr. 702/Lp13) apspriešanas gaitā ir piedāvāts likumā ietvert regulējumu, kas paredz augstskolu padomes sastāvā iekļaut vienu Valsts prezidenta virzītu akadēmiskās vides pārstāvi.

Ņemot vērā Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijā notikušās diskusijas par šo priekšlikumu, vēlos uzsvērt vairākus būtiskus tiesībspolitiskus aspektus, kas būtu ņemami vērā likumprojekta apspriešanas gaitā.

II

Pēc Satversmes spēkā stāšanās 1922. gada 7. novembrī Latvijas valsts iekārtai vienmēr bijis raksturīgs, ka atsevišķas Valsts prezidenta pilnvaras ir noteiktas ne tikai Satversmē, bet papildus arī ar likumiem (*sk. arī: 12. Saeimas Juridiskās komisijas darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai 2017. gada 25. aprīļa atzinuma 8.9. punktu; Balodis R. Latvijas Republikas Valsts prezidenta institūts. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. III nodaļa. Valsts prezidents. IV nodaļa. Ministru kabinets. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2017, 21. - 22. lpp.*).

Arī šobrīd vairāki spēkā esošie likumi paredz tādas Valsts prezidenta pilnvaras, kas tiešā tekstā nav minētas Satversmē. Kā attiecīgus piemērus varētu minēt Nacionālās drošības likumu, Nacionālo bruņoto spēku likumu, Valsts apbalvojumu likumu, likumu "Par tiesu varu", Satversmes tiesas likumu, Prokuratūras likumu un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumu.

Šādu pieeju, ka Valsts prezidenta pilnvaras var būt noteiktas kā ar Satversmi, tā arī ar likumu, ir apstiprinājusi arī Augstākā tiesa savā judikatūrā (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017. gada 1. marta lēmuma lietā Nr. SKA-827/2017 10. punktu*).

III

Šāds Satversmes iztulkojums dod iespēju likumdevējam pašam atsevišķos likumos izvēlēties jēdzīgus un mūsdienu tiesībpolitiskajai situācijai atbilstošus risinājumus, kas sekmētu pēc iespējas labāku un izsvērtāku lēmumu pieņemšanu valsts varas dalīšanas sistēmas ietvaros, kā arī attīstītu konstitucionālo orgānu dialogu un sadarbību.

Tādēļ jau šobrīd pietiekami daudzos likumos Saeima ietvērusi normas, kas piešķir Valsts prezidentam papildu pilnvaras. Tāpat šāda Satversmes interpretācija ir atzīta arī konstitucionālo tiesību zinātnē un judikatūrā.

Valsts prezidenta Valda Zatlera izveidotā Konstitucionālo tiesību komisija jau ir analizējusi nepieciešamību piešķirt atsevišķu patstāvīgo iestāžu vadības amatu kandidātu izvirzīšanas tiesības Valsts prezidentam, tādējādi mazinot varas koncentrāciju viena varas atzara rokās un stiprinot profesionālo kritēriju nozīmi kandidātu atlases procedūrā (*sk. Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2011. gada 10. maija*

viedokļa “Par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros” 118.-131. punktu). Valsts prezidenta Andra Bērziņa izveidotā ekspertu grupa pārvaldības pilnveidei ir atzinusi, ka likumdevējs ir tiesīgs Valsts prezidentam likumdošanas ceļā piešķirt papildu tiesības vai paredzēt papildu pienākumus procedūrās, kuras savas kompetences ietvaros īsteno kāds cits konstitucionāls orgāns (*sk. Valsts prezidenta ekspertu grupas pārvaldības pilnveidei 2015. gada 22. maija priekšlikumu “Patstāvīgo iestāžu darbības pilnveidošanas iespējas” III sadaļas 3. nodaļu*).

Lai nenonāktu pretrunās ar mūsdienās izveidojušos konstitucionālo tiesību sistēmu, Saeimai vajadzētu ņemt vērā Latvijas konstitucionālo tiesību zinātnē un tiesību praksē vērojamo un mūsu valsts iekārtā jau iestrādāto attīstību šā jautājuma izpratnē. Šajā gadījumā varu konstatēt, ka gan paša likumdevēja prakse, pieņemot atsevišķus likumus, gan konstitucionālo tiesību zinātnes un judikatūras atziņas apstiprina tādu Satversmes iztulkojumu, ka ar likumu Valsts prezidentam var piešķirt papildu pilnvaras.

IV

Papildus jo īpaši vēršu Jūsu uzmanību, ka jautājums par papildu tiesību piešķiršanu Valsts prezidentam ar likumu ir apspriests arī šīs Saeimas laikā, strādājot ar jauno Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumu (Nr. 43/Lp13). Saeimas komisija par šo jautājumu uzklaušīja konstitucionālo tiesību ekspertu viedokļus un izšķīrās par jēdzīgu un argumentētu risinājumu, ka arī ar likumu Valsts prezidentam var tikt piešķirtas papildu tiesības (*sk. 13. Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas Mediju politikas apakškomisijas 2019. gada 12. jūnija sēdes protokolu Nr. 17*).

Būtu veicināms, ka Saeima vienveidīgi interpretē Satversmi jautājumos, kas skar Valsts prezidenta pilnvaru apjoma noteikšanu, un visu likumprojektu apspriešanā tiek ievērota viena un tā pati Satversmes interpretācija, neveidojot pretrunīgu Saeimas nostāju, bet tieši pretēji – visās komisijās visu likumprojektu apspriešanā viens un tas pats Satversmes interpretācijas jautājums tiktu risināts saskanīgi un vienveidīgi.

V

Valsts prezidenta pilnvaru paplašināšana nerada konfliktu ar likumdevēju, jo šiem konstitucionālajiem orgāniem ir atšķirīgas kompetences, bet tieši pretēji – sekmē konstitucionālo orgānu sadarbību.

Līdz ar to Valsts prezidenta pilnvaru paplašinājums atsevišķos likumos ir uztverams kā politisks dialogs starp Saeimu un Valsts prezidentu, kas vērsts uz Latvijas valsts iekārtas funkcionēšanas uzlabošanu.

Likumprojektā “Grozījumi Augstskolu likumā” (Nr. 702/Lp13) paredzēto priekšlikumu Valsts prezidentam augstskolu padomes sastāvam izvirzīt vienu akadēmiskās vides pārstāvi vērtēju atzinīgi. Valsts prezidents kā patstāvīgs valsts varas nesējs ar šādu pilnvaru paplašinājumu garantēs neitralitāti starp varām un piešķirs lielāku atklātību un objektivitāti augstskolu padomes locekļu amata kandidātu atlasē.

Valsts prezidents

Egils Levits